

Etik & sjukgymnastik eller Primum est non nocere - ett inlägg i etikdebatten

Hur mycket våld mot en annan människa är det etiskt försvarbart att utsätta henne för när man vill hjälpa henne? Denna centrala fråga auktoriserades på nytt när en förtvivlad 70 årig dam kom till mig med allvarliga nacksmärtor som uppkommit efter sjukgymnastisk behandling och en traumatisk upplevelse på KS´s smärtklinik. Hon är inte den första och inte den sista av mina patienter som får men och allvarliga biverkningar av vissa former av sjukgymnastik. Kvinnan, som har en livslång smärtproblematik, hade remitterats till smärtkliniken på KS och där blivit omhändertagen av en legitimerad sjukgymnast som satte hantlar i händerna på henne. Kvinnan visste att detta skulle skada henne, men, berättade hon, "Jag förmädde inte värna om mig själv när sjukgymnasten hela tiden hejade på. Jag visste att jag skulle få olidligt ont och ändå fortsatte jag" .

För mig är det totalt obegripligt hur man på en expertklinik kan behandla människor på detta sätt. Det räcker med att iaktta kvinnan för att förstå, en kvalificerad analys av hennes rörelse och spänningsmönster borde bekräfta det första intrycket. Obegripligt om denna behandlingsform inte sanktioneras av forskare och auktoriteter inom svensk sjukgymnastik.

I samband med att jag tog mig an kvinnan fann jag bekräftelse på min upprördhet i kvartalstidningen "Arbetsliv i utveckling" från Arbetarskyddsnämnden. I nr 4/ 97 redovisas resultat från forskning som professor Håkan Johanssons och hans forskargrupp bedriver vid Arbetslivsinstitutet i Umeå. Rubriken för artikeln lyder "Hård träning riskerar förvärra muskelsmärta" och under rubriken "Tusentals belastningsskadade människor har felbehandlats. Styrketräning har gjort att de blivit sämre", visar nya forskningsrön. Rubrikerna är väl underbyggda med material i artikeln.

I nr 1/ 98 finns ett genmäle från professor Ekholm från rehabiliteringsmedicinska kliniken på Karolinska Sjukhuset (vid sidan av en - artikel om feldenkraismetoden) " Är det skadligt att träna om nacke och axlar värker? tillfrågas professor Ekholm "Nej. Har du haft ont i fem år och knappast kan röra armarna är det nödvändigt att börja träna musklerna. *Det finns ingen annan metod* (min kursivering) för att få upp funktionen" säger han och senare i intervjun redovisar han till sin forskning på drygt 100 kvinnor och säger "Vi upphävde den annars vedertagna spärren att sluta när det gör ont eller smärtan ökar. De blev sämre de första veckorna, värst var det vid andra veckans slut. Sedan gick smärtorna tillbaka och det blev totalt en förbättring... Vi kan alltså konstatera att det går att träna kroniskt värkande muskler och få en smärtlindring samt förbättrad funktion i dem. *Men man kan fråga sig om man ska utsätta sig för detta lidande.* " (min kursivering)

Vad som fångar min uppmärksamhet är professor Ekholms okunnighet angående livskraftiga metoder som med sitt etiska handlag ur många synpunkter är vida överlägsna det som lärs ut och praktiseras inom sjukgymnastsverige av år 1998. Själv har jag 7 års klinisk erfarenhet att med hjälp av Funktionell Integrering ta hand om en liten del av vad som blir över av "ohjälpbara" och "icke" rehabiliteringsbara patienter. Jag utövar ett handlag och en

etik jag studerat hos feldenkraispedagog Yochanan Rywerant från Tel Aviv. Rywerant, med ett förflutet i förintelsens Europa, tar kraftfullt avstånd från forskning och metoder som utsätter människor för smärta och lidande för att förstå smärta. I sin utbildningsgärning har han fört vidare en kunskapstradition hur man handgripligen kan bibringa ny rörelse i stela, smärtande axlar utan ökat obehag för personen ifråga. Men detta hantverk har inte väckt något verkligt intresse ännu på de stora rehabiliteringsklinikerna och vårdutbildningarna.

Nu kommer äntligen forskningen från Umeå som en början på denna nödvändiga debatt hur man i vården använder placebo för att hjälpa utsatta människor. Jag har inga stapeldiagram eller statistiska samband på de över 100 människor som sökt mig med samma erfarenhet som den äldre kvinnan. Men jag vet att det kan få allvarliga konsekvenser för sårbara individer om människans självbevarande krafter sätts ur funktion för att ge utlopp för mönster av självdestruktivitet som förstärks av okunniga välmenande sjukgymnaster. Lär man i stället människor att respektera den självbevarande fysiologin kan man med lite tålamod även hjälpa människor med 30 års smärtproblematik och mer utan att tvinga dem att lida. Och till det behövs inga hantlar.

Det finns andra metoder professor Ekholm - men det handlar också om vem som får tillgång till samhällets vård- och forskningspengar och hur ny kunskap tas tillvara inom sjukgymnastutbildningarna.

Solna i april 1998

Eva Lisai Laser
aukt. feldenkraispedagog
ergonom/leg. sjukgymnast